

حکمرانی اسلامی مردم پایه بر اساس مدیریت جهادی با تاکید بر بیانیه گام دوم انقلاب

حمیدرضا سهیلی^۱

بهرام مرادی^۲

چکیده

آنچه امروز موجب تفاوت و امتیاز جمهوری اسلامی ایران از دیگر کشورهای جهان شده است، تلاش این نظام برای ارائه سبک جدیدی از زندگی، حکومت و حکمرانی بر مبنای آموزه های اسلام است. منظور از «حکمرانی اسلامی» شیوه حکومتی است که در آن ابعاد روابط بین حکومت و مردم، تعامل اجزای تشکیل دهنده حکومت و رابطه آن با سایر حکومت ها، در اهداف و سیاست ها، قوانین و خط مشی ها، برنامه ریزی و اجرا و نظارت و ارزیابی بر اساس مبانی، اصول و روش های اسلامی تنظیم می گردد. در این چارچوب، تشکیلات اداری که با نرم افزار حکمرانی اسلامی به ساماندهی امور عمومی مردم می پردازد، «دولت معیار» نامیده می شود. در این پژوهش، نظریه مردم سالاری دینی به عنوان اصل موضوعه برای طراحی الگوی حکمرانی اسلامی مورد استفاده قرار گرفته است. بر همین مبنا مقام معظم رهبری با توجه به دغدغه های خود در باب اقتصاد و فرهنگ و ارتباط وثیق، ولی مغفول واقع شده ی این دو مقوله، راه رسیدن به این دو مقوله را بدون عزم همگانی مردم و مدیریت جهادگونه ی مدیران ممکن نمی دانسته اند، از دیگر در چهلمین سالگرد پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی در ۲۲ بهمن ماه ۱۳۹۷ مجددا در بیانیه گام دوم انقلاب بر مدیریت جهادی به عنوان یک موضوع محوری در نظام و حکومت اسلامی به عنوان یک حکمرانی متعالی تاکید نمودند. بنابراین بازنشاسی حکمرانی اسلامی مردم پایه بر اساس مدیریت جهادی با تاکید بر بیانیه گام دوم انقلاب در جمهوری اسلامی ایران بر اساس تدابیر و

۱- دکترای مهندسی صنایع، شماره تماس ۰۹۱۲۳۹۰۵۵۸۱ و ایمیل ha.soheili@gmail.com

۲- نویسنده مسئول: دکترای علوم سیاسی، شماره تماس ۰۹۱۸۳۵۸۶۰۱۳- ایمیل b.moradio3@gmail.com

فرمایشات فرماندهی معظم کل قوا (حفظه الله) و با تاکید و بهره جستی از بیانیه مهم و ارزشمند گام دوم انقلاب، به صورت کامل در جامعه امروزی ضرورتی اجتناب ناپذیر است؛ به ویژه آنکه در طی این سالها، همواره سعی دشمنان در تحریف و نابودی این نوع مدیریت بوده است. بر این اساس، نوع تحقیق کاربردی و روش تحقیق تحلیلی-توصیفی با رویکرد کیفی بوده و با بهره گیری از اسناد و مدارک تاریخی، مقالات و کتابخانه تخصصی اطلاعات لازم جمع آوری شده است. نتایج حاصل بیانگر این است در این میان، مقوله «مدیریت جهادی» درخور تأمل می باشد. خصوصاً بعد از ملاحظه ی این نکته که اگر کسی مقالاتی را که در همین مدت مطالعه کند، با اختلاف زیادی در تعریف این مقوله برخورد خواهد نمود؛ گویا هر نویسنده ای از ظن خود با این مقوله یار شده و برداشت خود را ارائه داده است. لذا بر آن شدیم که نگاهی به این قید و به قدر وسع ناچیز خود، در شناسایی آن و در جهت ارایه راهکارهای علمی و عملی در جهت اعتلای حکمرانی اسلامی مردم پایه داشته باشیم.

واژگان کلیدی: مدیریت جهادی، حکمرانی اسلامی، انقلاب اسلامی، گام دوم، الگوی بومی، مردم سالاری دینی.

۱- کلیات تحقیق

۱-۱. مقدمه و بیان مساله:

انقلاب شکوهمند اسلامی ایران در حالی چهلمین سالگرد پیروزی خود را پشت سر گذاشت و قدم به دهه ی پنجم حیات خود نهاد که اگرچه دشمنان مستکبرش گمان های باطلی در سر داشتند؛ اما دوستانش در سراسر جهان، امیدوارانه آن را در گذر از چالش ها و به دست آوردن پیشرفت های خیره کننده، همواره سربلند دیده اند.

در چنین نقطه‌ی عطفی، رهبر حکیم انقلاب اسلامی با صدور «بیانیه‌ی گام دوم انقلاب^۱» و برای ادامه‌ی این راه روشن، به تبیین دستاوردهای شگرف چهار دهه‌ی گذشته پرداخته و توصیه‌هایی اساسی به منظور «جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ» ارائه فرموده‌اند.

بیانیه‌ی «گام دوم انقلاب» تجدید مطالعی است خطاب به ملت ایران و به‌ویژه جوانان که به‌مثابه منشوری برای «دومین مرحله‌ی خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی» خواهد بود و «فصل جدید زندگی جمهوری اسلامی» را رقم خواهد زد.

این گام دوم، انقلاب را «به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواح‌نفاذ) هست» نزدیک خواهد کرد فرماندهی کل قوا در این بیانیه می‌فرمایند: «اکنون به شما فرزندان عزیزم در مورد چند سر فصل اساسی توصیه‌هایی می‌کنم. این سر فصل‌ها عبارتند از: علم و پژوهش، معنویت و اخلاق، اقتصاد، عدالت و مبارزه با فساد، استقلال و آزادی، عزت ملی و روابط خارجی و مرزبندی با دشمن، سبک زندگی» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲).

ایشان برای تحقق این بیانیه و افق روشن کشور از واژه‌ها و اصطلاحات متعددی استفاده نموده‌اند و در این بین مدیریت جهادی و عزم راسخ جوانان برای تحقق این گام چهارم ساله دوم است که در این مقاله به آن بخصوص در ارتباط با حکمرانی اسلامی مردم پایه بر اساس مدیریت جهادی با تاکید بر بیانیه گام دوم انقلاب می‌پردازیم و آن را تبیین و بررسی می‌نماییم؛ چرا که فرهنگ و مدیریت جهادی یک مفهوم کلی است که از جمله مصادیق آن دین محوری، ولایت مداری، ایثار، مردم‌گرایی، خود باوری، نوآوری، ماموریت‌پذیری و... می‌باشد. نظریه و عملکرد مدیریت جهادی در مرتبه نخست بر جنبه‌های انسانی سازمان توجه دارد. فرهنگ و مدیریت جهادی را می‌توان عمل فراگیر، پیامد یا حالتی دانست که برای تعالی انسان‌ها پدید می‌آید و این به نوبه خود به معنی پیش بردن، روان‌سازی رشد، متحول کردن فرصت‌ها، کامل کردن، برتری بخشیدن یا بالا بردن امور انسانی است. دستیابی به تمدن اسلامی با تأمین اقتصاد به عنوان مقدمه و فرهنگ به عنوان جهت دهنده و همچنین غایت حرکت تمدنی، یک اصل اساسی است که نیازمند تأمین عناصری چون عزم ملی و مدیریت جهادی است.

۱-۲. اهمیت و ضرورت تحقیق:

فرامین و منویات فرماندهی معظم کل قوا به عنوان يك دانشمند برجسته‌ی اسلامی و متفکر زمان شناس در ترسیم جایگاه حکمرانی اسلامی در جمهوری اسلامی ایران راهگشاست. یقیناً تأسی کامل به قرآن کریم و سیره اهل بیت (ع) و ولایت فقیه و فرماندهی معظم رهبری، حلال تمامی مشکلات بشریت در ابعاد گوناگون به شمار می‌رود. و از طرف دیگر اهمیت و ضرورت تحقیق این است که با طرح موضوع ((حکمرانی اسلامی مردم پایه بر اساس مدیریت جهادی با تاکید بر بیانیه گام دوم انقلاب)) به نکاتی تازه و کاربردی دست یافته و قسمتهای دیگری از موارد موجود در خصوص آن را یادآور شویم که تاکنون شاید این چنین و با این عنوان کمتر به این موضوع پرداخته شده باشد. با وجود آنکه کاستیهای فراوانی در این مقاله وجود دارد امید است که نقطه آغازی برای تحقیقات و پژوهشهای دیگر در این موضوع باشد و قطره‌ای از دریای بیکران علم و معرفت باشد و مورد قبول محققان و دانش پژوهان گرامی قرار گیرد.

۱-۳. اهداف تحقیق:

سعی ما در این مقاله بر آن بوده است تا مجموعه مدوئی از مؤلفه‌های حکمرانی اسلامی مردم پایه بر اساس مدیریت جهادی

با تاکید بر بیانیه گام دوم انقلاب از قرآن کریم و روایات و فرامین و منویات فرماندهی معظم کل قوا در بیانیه گام دوم انقلاب را با ذکر مآخذ آنها بررسی و تبیین تا بتواند باعث ارتقای مسئولیت و سلامت و فرهنگ دفاعی جمهوری اسلامی ایران را می‌شود برشماریم هر چند که در این مقاله‌ی کوتاه نمی‌توان آنچنان که شایسته‌ی یک کشور دینی-اسلامی بنام ایران اسلامی است پرداخت و تنها به قطره‌ای از این دریای پهناور و پر عظمت اشاره می‌کنیم، لیک امید است با این تحفه‌ی کوچک، قلب پاک حضرت مهدی (عج) که نمونه راستین و زینت دهنده‌ی دل‌های عاشقان در همه اعصار بوده برلوح دل‌ها جاودانه سازیم.

۱-۴. سوال پژوهش:

چگونه می‌توانیم بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب، مؤلفه‌های مدیریت جهادی را در راستای در اعتلای حکمرانی اسلامی مردم پایه در جمهوری اسلامی ایران بر اساس تدابیر و فرمایشات فرماندهی معظم کل قوا تبیین و تشریح و عملیاتی نماییم؟

۱-۵. فرضیه تحقیق:

چنین به نظر می‌رسد با جهاد علمی، روحیه انقلابی، امیدواری، عدم ترس، و اتکا به ظرفیتهای علمی و عملی و دانش و علم نیروهای انسانی جوان در در اعتلای حکمرانی اسلامی در جمهوری اسلامی ایران با تکیه بر مدیریت جهادی را بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب پیاده سازی نمود.

۱-۶. پیشینه تحقیق:

با توجه به اینکه، پیشینه تحقیق جزء لاینفک هر تحقیق و پژوهشی می‌باشد که ضرورت دارد در دسترس محققان و پژوهشگران و دانشجویان قرار گیرد. تا محققان به سمت تحقیقاتی که صورت نگرفته بروند و یا اینکه موضوعاتی را که در زمینه‌های مختلف ناقص می‌باشد تکمیل نمایند. با جستجوی بسیار در فهرست کتب و مقالات و رساله‌های دانشگاهی کتاب یا مقاله و یا پایان‌نامه‌ای با این عنوان در خصوص در نقش مدیریت جهادی در اعتلای حکمرانی اسلامی در جمهوری اسلامی ایران ندیده‌ایم ولی مقالات متعددی در مورد بعضی از بخش‌های مقاله کار شده بود. که در جدول زیر به چند نمونه اشاره می‌گردد:

ردیف	عنوان	نویسنده	سال
۱	ارائه‌ی الگوی ارزیابی سازمان‌های فضیلت محور و جهادی	ایوب کهریزی؛ سعید حجازی فر	۱۳۹۷
۲	مؤلفه‌های مدیریت جهادی در بیانات امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)	ایوب کهریزی؛ سعید حجازی فر	۱۳۹۷
۳	ارائه الگوی مطلوب مدیریت جهادی در انقلاب اسلامی «موردکاوای رهنمودهای رهبر انقلاب اسلامی»	مجید زین‌الدینی-حمید رضا محمدی سیاهبومی	۱۳۹۷

۴	بررسی عوامل بازدارنده استمرار روحیه مدیریت جهادی پس از دوران دفاع مقدس	مجید مختاریان پور؛ روح الله کوثری	۱۳۹۷
۵	تدوین آیین نامه های ارتش جمهوری اسلامی ایران با اعمال مدیریت جهادی	سید رضا پرواس	۱۳۹۸
۶	طراحی الگو و مولفه های اساسی حکمرانی اسلامی طراحی و تبیین مولفه ها و شاخص های اساسی حکمرانی اسلامی و دولت معیار	حسن رضایی	۱۳۹۹
۷	مطالعه نقش کیفیت حکمرانی خوب در رفاه عمومی	سیدعیسی کریم پور- اقباله عزیزخانی	۱۴۰۰
۸	بررسی نظریه حکمرانی خوب بر پایه اعتماد عمومی و سرمایه اجتماعی	شهرزاد احمدی	۱۴۰۰
۹	تحلیل سیاستهای دولتهای بعد از انقلاب بر مبنای الگوی حکمرانی خوب	حسین علی نودییه- عبدالرضا بای	۱۴۰۰
۱۰	بررسی مولفه های اساسی خوب در نظام	مهسا مجدزنگنه- محمدرضا یوسفی	۱۴۰۰

۷-۱. روش تحقیق و تحلیل:

روش مناسب برای هر موردی به مانند چهارچوبی است که ساختار درست و متناسب با آن مقوله را نشان داده و در مسیر نیل به مطلوب راهنمای اصلی است. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش به صورت کتابخانه ای است. یعنی از میان صدها کتب، مقاله، تحقیقات و سایر منابعی که در این خصوص تدوین و جمع آوری شده و در دست است مطالبی را خلاصه وار در قالب یک مقاله اتخاذ کرده و جمع بندی می کنیم و در این کار از مدارک و اسناد دست اول موجود بهره می بریم. و تحلیل محتوایی نیز بر اساس توصیف پدیده ها و تاریخی انجام گرفته است. روش تحقیق به صورت کتابخانه ای از اسناد

تاریخی بوده که در ابتدا محقق پاراگراف مربوط به موضوع را از کتب یا منبع یا اسناد مربوطه استخراج نموده و سپس با استفاده از تفاسیر و در بعضی قسمت‌ها محقق نیز نظراتی را بیان نموده است.

۲- حکمرانی اسلامی و مدیریت جهادی و بیانیه گام دوم انقلاب

یکی از مباحث بسیار مهم و در عین حال جدید که از دهه ۱۹۸۰ به بعد در ادبیات توسعه مطرح شده موضوع حکمرانی خوب است. این مسئله به ویژه در کشورهای در حال توسعه در راستای استقرار و نهادینه سازی جامعه مدنی در سیاست های مربوط به اعطای کمک‌ها از جایگاه ویژه‌ای برخوردار شده است. از این رواز دغدغه‌های اصلی کشورهای در حال توسعه قرار گرفتن در مسیر توسعه و توسعه یافتگی است. عدم رشد اقتصادی، فقر و فقدان پاسخگویی، فساد و عدم حاکمیت قانون از جمله چالش‌هایی است که این کشورها با آن مواجه‌اند.

از نظر واژه شناسی، حکمرانی به واژه یونانی کوبرمن^۱ به معنی هدایت کردن یا اداره کردن بر می‌گردد و توسط افلاطون در رابطه با چگونگی طراحی نظام حکومت^۲ استفاده شده است. این اصطلاح یونانی^۳ قرون وسطی بود که بر همان مفاهیم هدایت کردن، قانون گذاری یا راندن دلالت می‌کند. در اینجا حکمرانی، عمل^۴ یا روش^۵ حکم راندن^۶ و همچنین اداره^۷ یا وظیفه^۸ حکم راندن است. حکم راندن به معنی حکم فرمایی یا کنترل کردن با استفاده از اختیار و همچنین بودن در حکومت است (نقیبی مفرد،

^۱ - Kuberman

^۲ - System of rule

^۳ - Gubnare

^۴ - Act

^۵ - Manner

^۶ - Govrning

^۷ - Office

^۸ - Function

حکمرانی خوب^۱ عبارت است از؛ فرایند تدوین و اجرای خط‌مشی‌های عمومی در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی با مشارکت سازمان‌های جامعه مدنی و با رعایت اصول شفافیت، پاسخگویی و اثربخشی به گونه‌ای که ضمن برآوردن نیازهای اساسی جامعه، به تحقق عدالت، امنیت و توسعه پایدار منابع انسانی و محیط زیست منجر شود (لاک وود، ۲۰۱۰، ۷۵۹).

«حکمرانی خوب» نقشه راهی است که کشورهای مسلط جهان و کشورهای غربی پیش روی کشورهای جهان سوم ترسیم کرده‌اند و حرکت روی این نقشه، تأمین و تضمین‌کننده منافع کشورهای مسلط است. در نتیجه «حکمرانی خوب» نمی‌تواند الگو و برنامه متعالی برای پیشرفت و توسعه جامعه بشری بویژه کشورهای در حال توسعه باشد. در عوض حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی که تجلی آن در جمهوری اسلامی و بر قانون اساسی ایران و دستورهای اسلام و مردم‌سالاری دینی مبتنی است با ظرفیت گسترده می‌تواند پیشرفت و تعالی جامعه بشری را تضمین کند و جایگزین حکمرانی خوب شود؛ چرا که رویکرد حکمرانی خوب «جهان بینی مادی»، و در طول و استمرار نوع حکمرانی در غرب در ظرف زمانی ۵۰۰ سال گذشته است. تجربه حکمرانی در غرب در مقاطع مختلف تاریخی، عامل بحرانهای مختلف سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و نظامی در غرب و جهان پیرامون بوده است. حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی می‌تواند عامل پایان این بحرانها باشد (ناظمی، ۱۳۸۷: ۷۶).

همچنین حکمرانی خوب به خصوص در حوزه مدیریت دولتی، نقش بی‌بدیلی در توسعه یک کشور دارد. از این رو، مطالعه و بررسی آن بسیار مهم و اثرگذار است. از سویی برخی از مولفه‌های فرهنگ سیاسی، از جمله فرهنگ سیاسی شیعه، تقویت‌کننده عوامل اساسی در ایجاد ساختارهای لازم برای توسعه به شمار می‌رود. پس از وقوع انقلاب اسلامی در ایران، مولفه‌های فرهنگ سیاسی اسلام، روند عدالت‌خواهی و مشارکت‌طلبی را تشدید کرده‌اند (اهنگران، ۱۳۹۷: ۱۳۹).

در این بین مدیریت جهادی مقوله‌ای است همزاد انقلاب اسلامی که آثار مبارک آن در فرازهایی از دوران دفاع مقدس و خصوصاً نهاد جهاد سازندگی ظهور و بروز پیدا کرده است؛ فرآیندی که از ویژگی‌های برجسته‌ی آن، ادای تکلیف و هم راستایی با اراده‌ی الهی در جهت تشکیل، حفظ و تحکیم پایه‌های حکومتی برآمده از اسلام ناب محمدی(ص) بوده است. مدیریت جهادی، یادگاری است گران سنگ از دوران دفاع و حماسه که در آن، تهیه و تجهیز سرمایه‌های انسانی و مادی و برنامه‌ریزی فعالیت‌ها و انجام اقدامات، همه در فضایی برگرفته از آموزه‌های اصیل دینی صورت می‌گرفته است و مهم‌ترین ویژگی آن، ذوب اراده‌ی انسان در اراده‌ی الهی بوده و البته نماد این امتزاج عاشقانه، فرمانبری آگاهانه از ولی امر یا ولی فقیه زمان است به طوری که در فرماندهی معظم کل قوا در بیانیه گام دوم انقلاب این دوران را الگو و موفق توصیف نموده‌اند. لذا از مؤلفه‌های کلیدی مدیریت جهادی، عقل و عشق است. به عبارتی مدیریت جهادی با بهره‌گیری از ابزار علم و فناوری و هم جهت با اراده‌ی الهی و بر اساس نقشه‌ی الهی، به مشیت امور می‌پردازد. پیروزی انقلاب اسلامی ایران، تجارب نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در دوران دفاع مقدس و سازندگی روستاها و صدها موفقیت علمی و عملی دیگر در سطح کشور و حتی پیروزی مقاومت حزب الله لبنان در برابر رژیم تا دندان مسلح صهیونیستی، همه بیانگر کارآمدی مدیریت جهادی در عرصه‌های سنگین و پیچیده است (عظیمی و حدائق، ۱۳۸۸: ۸۸).

به زعم کارشناسان، مدیریت جهادی مدیریت علمی نیست که بر اساس فرمول‌ها و قوانین مطرح در دانش مدیریت پایه‌ریزی شده است. فرق این نوع مدیریت، که از ترکیب اضافی (جهادی یا اسلامی) برخوردار است، با مدیریت مطلق در این است که مبنای آن را نظام ارزشی اسلام می‌سازد (مرتضوی و عراقی، ۱۳۸۸: ۷۶).

فرهنگ مدیریت جهادی با مصرف‌گرایی، اشرافی‌گری و شیوه‌های تکنوکراتی (فن سالاری) که مولود فرهنگ سرمایه‌داری است مغایرت دارد. تفکر سرمایه‌داری جامعه را به سمت مصرف‌گرایی و انحراف از مسیر آرمان‌های انقلاب و عدالت سوق می‌دهد. این نکته‌ای بود که وفاداران مدیریت جهادی از آن دوری می‌کنند. تفاوت اصلی مدیریت جهادی با سایر نظام‌های مدیریت، پیش فرض‌ها و مبانی فکری آن اقتباس از مدیریت اسلامی است، مدیریت جهادی را نباید در مقابل سایر نظام‌های مدیریت قرار داد؛

بلکه مدیریت اسلامی بر شانه‌های مبانی فکری اندیشه اسلامی از سایر نظریه‌های مدیریت استقبال می‌کند و بهره‌برداری می‌نماید. نظریه و عملکرد مدیریت جهادی در مرتبه نخست بر جنبه‌های انسانی سازمان توجه دارد. دستیابی به تمدن اسلامی با تامین اقتصاد به عنوان مقدمه و فرهنگ به عنوان جهت دهنده و همچنین غایت حرکت تمدنی، یک اصل اساسی است که نیازمند تامین عناصری چون عزم ملی و مدیریت جهادی است؛ زیرا زمانی می‌توان موفقیت و تحقق اهدافی چون اقتصاد سالم و مستقل و شکوفا را در کنار فرهنگ اسلامی به دست آورد که ملت پس از جزم به حقانیت و درستی راه، در مقام عمل، عزم ارادی خود را به نمایش گذارند و این عزم ملی و اراده با یک مدیریت جهادی مدیریت و همراهی شود. از این رو رهبر معظم انقلاب اسلامی، تحقق اهداف مقدم و غایی را در بیانیه گام دوم انقلاب در گرو عزم ملی و مدیریت جهادی دانسته‌اند.

از تأکیدات بسیار بیانیه مذکور بر جوانان برمی‌آید که عمده بار «گام دوم انقلاب» بر دوش جوانان است و آن‌ها هستند که باید شانه زیر بار مسئولیت در میدان‌های نظامی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و بین‌المللی و نیز در عرصه‌های دین، اخلاق، معنویت و عدالت دهند و انقلاب را به آرمان‌های خود نزدیک کنند. از همین رو درک و فهم آنچه در این بیانیه از جوانان خواسته شده و سپس تأمل بر آن‌ها و تلاش برای طراحی راهبرد، رویکرد و تکنیک برای تک‌تک وظایف بسیار مهم است. از سوی دیگر در طول این بیانیه چهره‌ای از «جوان تراز گام دوم انقلاب» به تصویر کشیده شده است که شناخت این چهره و کوشش برای دست یافتن به ویژگی‌ها و خصایص آن برای پیمودن گام دوم بخصوص برای مدیران جمهوری اسلامی ایران چه و سایر قوا بخصوص نیروهای مسلح الزامی به نظر می‌رسد. و البته باید دقت داشت که جهادسازندگی و نیروهای مسلح، با همه‌ی گستردگی و عمق، تنها «نمونه‌ای محدود، تئوریزه نشده و نهادسازی نشده و شکل نگرفته و توسعه نیافته» از الگوی حکمرانی مدنظر انقلاب اسلامی را به نمایش درآورد؛ چه اینکه این سازمانها - هم به جهت ضرورت دوران «تثبیت انقلاب اسلامی» و هم به جهت ضرورت موضوعی مأموریت‌های محوله - مجال این را نیافت که در بسیاری از حوزه‌ها (برای نمونه همان حوزه‌ی پول و بانک) ورود کند. رهبر فرزانه‌ی انقلاب هم درخصوص «الگو بودن نیروهای مسلح و جهادسازندگی در زمینه‌ی دولت‌سازی» و ارتباط حکمرانی اسلامی با مدیریت جهادی تذکری صریح دادند، که البته تاکنون درک و فهمیده نشده است؛ ایشان ۲۹ بهمن ۱۳۹۶ فرمودند:

«همان طور که عرض کردیم این مردم‌سالاری فقط در اداره‌ی سیاسی کشور نیست، در خدمات شهر و روستا است؛ در زنده کردن روحیه‌ی کارهای بزرگ در کشور است، که شما نمونه‌ی آن را، مصداق واقعی آن را در تشکیل سپاه پاسداران، در تشکیل جهاد سازندگی، در تشکیل بسیج مشاهده می‌کنید؛ ناگهان در کشور یک حقیقتی مثل جهاد سازندگی به وجود می‌آید و آن همه کارهای بزرگ را در طول چند سال انجام می‌دهد». و اضافه کردند:

«ما اولویت‌هایی داریم؛ باید مدیریت جهادی را بر دیوان‌سالاری‌های فرسوده ترجیح بدهیم؛ این یکی از اولویت‌های ما است؛ اصرار بر مدیریت جهادی. مسئولین کشور در قوه‌ی مجریه، در قوه‌ی قضائیه، در بخش‌های مختلف، مدیریت جهادی را دنبال نکنند». (بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی - ۲۹ بهمن ۱۳۹۶)

احتمالاً اینجا این پرسش در ذهن پژوهشگر ایجاد شده که «اینکه نیروهای مسلح و جهادسازندگی موفق بوده جای مناقشه ندارد، اما چه مؤلفه‌هایی موجب شده که این سازمانها را الگویی برای نظم دیوانی منتهی به تمدن‌سازی بدانیم؟» پرسشی که بجاست و پاسخ تفصیلی به آن مجال می‌طلبد. گو اینکه پرونده‌ی جاری، بیش از هر چیز در پاسخ به همین پرسش، شکل گرفته است.

جدول ۱-۲. افتراق و اشتراک مدیریت جهادی با سایر مکاتب و تئوریهای دنیا

مبانی نظری	به زعم کارشناسان، مدیریت جهادی مدیریت علمی نیست که بر اساس فرمول‌ها و قوانین مطرح در دانش مدیریت پایه‌ریزی شده است. فرق این نوع مدیریت، که از ترکیب اضافی (جهادی یا اسلامی) برخوردار است، و با مدیریت مطلق در این است که مبنای آن را نظام ارزشی اسلام می‌سازد.
ساختاری	فرهنگ مدیریت جهادی با مصرف‌گرایی، اشرافی‌گری و شیوه‌های تکنوکراتی (فن‌سالاری) که مولود فرهنگ سرمایه‌داری است مغایرت دارد. این نکته‌ای بود که وفاداران مدیریت جهادی از آن دوری می‌کنند.
فلسفی و فکری	تفاوت اصلی مدیریت جهادی با سایر نظام‌های مدیریت، پیش فرض‌ها و مبانی فکری آن اقتباس از مدیریت اسلامی است، مدیریت جهادی را نباید در مقابل سایر

نظامهای مدیریت قرار داد؛ بلکه مدیریت اسلامی بر شانه‌های مبانی فکری اندیشه اسلامی از سایر نظریه‌های مدیریت استقبال می‌کند و بهره‌برداری می‌نماید.	
از تأکیدات بسیار بیانیه مذکور بر جوانان برمی‌آید که عمده بار «گام دوم انقلاب» بر دوش جوانان است و آن‌ها هستند که باید شانه زیر بار مسئولیت در میدان‌های نظامی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و بین‌المللی و نیز در عرصه‌های دین، اخلاق، معنویت و عدالت دهند و انقلاب را به آرمان‌های خود نزدیک کنند.	تقسیم وظایف
هر دو مخالف بی قانونی و بی انضباطی هستند.	اشتراکات

۳- مهم‌ترین ابعاد حکمرانی اسلامی مردم پایه بر اساس مدیریت جهادی با تاکید بر بیانیه گام دوم

انقلاب

الف: بعد ساختاری که دارای مؤلفه‌هایی نظیر: مدیریت برای خدا، مدیریت نظامی ولایتی، انعطاف پذیری ساختار، تشکیلات مناسب با شرایط روز کشور و منطقه می‌باشد (صادقی و قاسمی، ۱۳۸۸: ۱۳۲-۱۴۴).

شکل ۳-۱. تحولات ساختاری در کشور در راستای حکمرانی اسلامی مردم پایه

ب: بعد رفتاری که دارای مؤلفه‌هایی نظیر: خودباوری، پرکاری، تحول آفرینی، پویایی، سخت‌کوشی، سرعت عمل در کارها است (محمدی، ۱۳۸۸: ۵۵).

شکل ۳-۲. تحولات رفتاری در کشور در راستای حکمرانی اسلامی مردم پایه

ج: بعد زمینه‌ای که شامل مؤلفه‌هایی نظیر: مشارکت‌پذیری، قناعت، نهادینه کردن اخلاق و ارزشهای دینی در محیط کار و اهمیت دادن به بیت المال جمهوری اسلامی می‌باشد. بر این اساس فرهنگ و مدیریت جهادی دارای یک اصل محوری و بنیادی است که آن تأکید تام بر معنویت و ارزشهای اخلاقی-اسلامی- انسانی است. در واقع، مدیریت جهادی بدون معنویت وجود نخواهد داشت. امروزه با پیشرفت‌های علم تاثیر و نقش مدیریت جهادی در اعتلای فرهنگ دینی و معنویت و شاخص‌های کارآمدی و کارایی، سلامت سازمانی، خدمت‌دهی مناسب، بهره‌وری، تکریم و... بر هیچ کس پوشیده نیست. بنابراین هدف از بررسی مؤلفه‌های مدیریت جهادی در اعتلای حکمرانی اسلامی در جمهوری اسلامی، خدمت‌رسانی به مردم و رفع مشکلات آنان در ابعاد نظامی و غیر نظامی است و مردم و مدیر و فرمانده جهادی در این راه از هیچ‌گونه اقدامی فروگذار نمی‌کند و چون که نیت او الهی و در جهت رضایت

حکمرانی اسلامی مردم پایه بر اساس مدیریت جهادی با تاکید بر بیانیه گام دوم انقلاب ۱۲۰
پروردگار است فعالیت خود را بدون هیچ گونه منتی انجام می دهد و در مقابل آن از مردم انتظاری
ندارد(ابراهیم پور و همکاران، ۱۳۸۶: ۳۳-۵۷).

شکل ۳-۳. تحولات زمینه‌ای در کشور در راستای حکمرانی اسلامی مردم پایه

۴- الگوهای موفق حکمرانی اسلامی بر اساس مدیریت جهادی با تاکید بر بیانیه گام دوم انقلاب
نیروهای مسلح به عنوان یک سازمان مهم و تخصصی همواره در طول ۸ سال دفاع مقدس و پس از آن
دارای اهمیتی راهبردی و استراتژیک در زمینه‌های نظامی، امنیتی و ملی و مردمی بوده و می‌باشد. که در
زمینه‌های اجتماعی و مردمی، پس از جنگ نیز توانسته است در بسیاری از عرصه‌های ملی و همیاری
مردمی، مفید و مثمر واقع شود. این نهاد، خود به عنوان یک سازمان دارای نیروهای متخصص و
کارآمدی می‌باشد که هر کدام از آنها یک سرمایه اجتماعی بزرگ محسوب می‌شوند. هر سازمان و نهادی
برای بهتر شدن روند آمادگی و کارایی آن سازمان، باید نسبت به ارتقاء منزلت اجتماعی این کارکنان خود
به عنوان سرمایه‌های اجتماعی توجه ویژه و فراوانی بنماید. به این دلیل که یک سازمان زمانی موفق
عمل می‌نماید که نیروهای آن در سطح معقولی از رفاه و امنیت اجتماعی قرار گیرند. نیروهای مسلح
همانند ارتش و سپاه و نیروی انتظامی و غیره آن نیز از این قاعده مستثنی نبوده و همواره مورد توجه
مسئولین و فرماندهی معظم کل قوا بوده است. بنابراین آنچنان که از سطور ابتدایی بیانیه فهم می‌شود،

گام دوم انقلاب در واقع نام دیگری برای گام دوم خود سازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی است که هدف نهایی آن «ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواح‌نافده)» است. معظم‌له پیش از این نیز ایجاد «تمدن نوین اسلامی» را به عنوان گام نهایی فرآیند انقلاب اسلامی تعریف کرده بودند. ایشان مرحله اول این فرآیند را «شکل‌گیری انقلاب اسلامی»، مرحله دوم را تشکیل «نظام اسلامی»، مرحله سوم را تشکیل «دولت اسلامی»، مرحله چهارم را تشکیل «جامعه اسلامی» و گام نهایی را تحقق «تمدن نوین اسلامی» دانسته بودند. از بیانیه گام دوم انقلاب مشخص است که «تمدن نوین اسلامی» از گذرگاه «ایران بزرگ اسلامی» محقق خواهد شد مطابق بیانیه رهبر انقلاب، ویژگی‌های «جوان تراز گام دوم انقلاب» که آماده بر عهده گرفتن مسئولیت و حرکت در مسیر دومین مرحله خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی است،

رهبری درباره مدیریت جهادی در راستای اعتلای حکمرانی اسلامی و خوب می‌فرماید: «مدیریت جهادی و اعتقاد به اصل «ما میتوانیم»؛ عامل عزت و پیشرفت ایران در همه‌ی عرصه‌ها است به‌رغم همه‌ی این مشکلات طاقت‌فرسا، جمهوری اسلامی روزبه‌روز گام‌های بلندتر و استوارتری به جلو برداشت. این چهل سال، شاهد جهادهای بزرگ و افتخارات درخشان و پیشرفتهای شگفت‌آور در ایران اسلامی است. عظمت پیشرفتهای چهل‌ساله‌ی ملت ایران آنگاه بدرستی دیده میشود که این مدت، با مدتهای مشابه در انقلابهای بزرگی همچون انقلاب فرانسه و انقلاب اکتبر شوروی و انقلاب هند مقایسه شود. مدیریتهای جهادی الهام گرفته از ایمان اسلامی و اعتقاد به اصل «ما میتوانیم» که امام بزرگوار به همه‌ی ما آموخت، ایران را به عزت و پیشرفت در همه‌ی عرصه‌ها رسانید» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲).

مؤلفه‌های مدیریت جهادی در جهت حکمرانی اسلامی مردم در ج.ا.ایران به شرح زیر است:

۴-۱. خدمت با نیت الهی

اخلاق انسان را به تکامل روحی و درونی می‌رساند، و حکمرانی عین سیاست است که با مدیریت و حکومت بر جامعه، به اداره جامعه انسانی برمی‌پردازد چگونه اخلاق که عمدتاً یک مقوله فردی و نوعی ترکیه نفس و ارتباط با خداست و درون‌گرایی در آن متجلی است با حکمرانی مدیریت جامعه که به امور مردم در همه ابعاد می‌پردازد در هم تنیده و به هم پیوسته باشند و اساساً چگونه است که در دل حکومت و حاکمیت سیاسی، حکمت عملی «اخلاق» نقش آفرین باشد؟ با بررسی شاخص‌های حکمرانی

مطلوب بخوبی متوجه می‌شویم که اساس همه آنها بر اخلاق اسلامی متمرکز است چگونه می‌شود که با این همه حجم آیات کلام الله مجید و فرمایشات ائمه معصوم و بزرگان دین که دارای ابعاد کاملاً اخلاقی می‌باشند اصول خوب چون مسئولیت پذیری، پاسخگویی، حکومت قانون، عدالت ورزی، دادرسی عادلانه، حق اظهار نظر، مشارکت، کنترل و مبارزه با فساد و شفافیت از بعد اخلاقی تعریف و تفسیر شوند اما مبتنی بر اخلاق نباشد لذا اخلاق و حاکمیت، هیچ تنازع و تعارضی با همدیگر ندارند و اتفاقاً همه شاخص های خوب مبتنی بر اخلاق اسلامی هستند. حال با جمع وجود همه این شاخص های خوب مبتنی بر اخلاق اسلامی حاکمیت مطلوب بهتر بار می‌نشینند (جنت مکان، ۱۳۹۷: ۵۵).

بر این اساس اسلام هر چند کسب و کار را بسیار ارزشمند می‌داند و اجر و پاداش اخروی آن را همسنگ اجر و پاداش شهیدان راه خدا می‌داند، اما کسب و کار را با هر کیفیت و هر نیتی ارزشمند نمی‌داند. اسلام می‌خواهد انسان را به تعالی و سعادت ابدی برساند. کسب و کاری از نظر نظام ارزشی اسلام مفید است که در خدمت کمال روحی و معنوی انسان باشد. و این فقط در صورتی ممکن است که با نیتی الهی و با قصد تقرب به سوی حضرت حق صورت گیرد. البته روشن است که منظور آن نیست که نیت خدمت به خلق یا نیت بی‌نیاز ساختن خود و خانواده خود از دیگران، نیت‌هایی غیر الهی هستند؛ بلکه منظور آن است که نیت نهایی و هدف غایی فرد از کسب و کار باید رضایت و قرب الهی باشد. در چنین صورتی است که آن اهداف میانی نیز ارزشمند خواهند شد. بنابراین، اگر انگیزه افراد در کسب و کار، انگیزه ای الهی و خدایی باشد، کسب و کار آنان از ارزش اخلاقی برخوردار خواهد بود، وگرنه دارای ارزش معنوی و اخروی نخواهد بود. مقام معظم رهبری در این زمینه می‌فرمایند: «معنویت به معنی برجسته کردن ارزشهای معنوی از قبیل: اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و در جامعه است، و اخلاق به معنی رعایت فضیلت‌هایی چون خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمندان، راستگویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکو است. معنویت و اخلاق، جهت‌دهنده‌ی همه‌ی حرکات و فعالیت‌های فردی و اجتماعی و نیاز اصلی جامعه است؛ بودن آنها، محیط زندگی را حتی با کمبودهای مادی، بهشت میسازد و نبودن آن حتی با برخورداری مادی، جهنم می‌آفریند. شعور معنوی و وجدان اخلاقی در جامعه هرچه بیشتر رشد کند برکات بیشتری به بار می‌آورد؛ این، بی‌گمان محتاج جهاد و تلاش است و این تلاش و جهاد، بدون همراهی حکومتها توفیق چندانی نخواهد یافت. اخلاق و معنویت، البته با دستور و فرمان به دست

نمی‌آید، پس حکومتها نمی‌توانند آن را با قدرت قاهره ایجاد کنند، اما اولاً خود باید منش و رفتار اخلاقی و معنوی داشته باشند، و ثانیاً زمینه را برای رواج آن در جامعه فراهم کنند و به نهادهای اجتماعی در این باره میدان دهند و کمک برسانند؛ با کانونهای ضدّ معنویّت و اخلاق، به شیوه‌ی معقول بستیزند و خلاصه اجازه ندهند که جهنمی‌ها مردم را با زور و فریب، جهنمی کنند.

ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر، امکان بسیار خطرناکی در اختیار کانونهای ضدّ معنویّت و ضدّ اخلاق نهاده است و هم‌اکنون تهاجم روزافزون دشمنان به دل‌های پاک جوانان و نوجوانان و حتی نونهالان با بهره‌گیری از این ابزارها را به چشم خود می‌بینیم. دستگاه‌های مسئول حکومتی در این باره وظایفی سنگین بر عهده دارند که باید هوشمندانه و کاملاً مسئولانه صورت گیرد. و این البته به معنی رفع مسئولیّت از اشخاص و نهادهای غیرحکومتی نیست. در دوره‌ی پیش‌رو باید در این باره برنامه‌های کوتاه‌مدّت و میان‌مدّت جامعی تنظیم و اجرا شود؛ ان‌شاءالله.» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲)

۴-۲. تخصص، علم و درایت

به طور کلی علم و دانش و در حکمرانی بخصوص دانش سیاسی و مدیریت در منظومه علوم حکمرانی از جایگاه ویژه‌ای نسبت به سیاست‌گذاری عمومی ناظر به انسان، جامعه و محیط زیست برخوردار هستند. دانش سیاسی تامین‌کننده گزاره‌های دانشی سیاست‌گذاری عمومی در سطح حاکمیتی و مدیریت تامین‌کننده گزاره‌های دانشی آن در سطح اجرایی هستند. سیاستگذاران و تصمیم‌گیرندگان در مرحله اول نیازمند شناخت مناسب به منظور وضع قوانین کارآمد در جامعه بوده و در مرحله دوم نیازمند شناخت سودمند به منظور اجرای موثر این قوانین در زندگی جمعی هستند. این شناخت دوگانه از طریق دانش سیاسی و مدیریت به دست می‌آید (میراحمدی، ۱۳۹۷: ۴۳).

تخصص می‌تواند باعث افزایش بهره‌وری شود و توجه به علم زمینه را برای به روز رسانی خدمات و فعالیت‌ها آماده می‌کند و هر دوی اینها میسر نمی‌شود مگر در سایه درایت و کاردانی.

معظم له در این زمینه می‌فرماید: «دانش، آشکارترین وسیله‌ی عزّت و قدرت یک کشور است. روی دیگر دانایی، توانایی است. دنیای غرب به برکت دانش خود بود که توانست برای خود ثروت و نفوذ و قدرت دوپست‌ساله فراهم کند و با وجود تهیدستی در بنیانهای اخلاقی و اعتقادی، با تحمیل سبک زندگی غربی به جوامع عقب‌مانده از کاروان علم، اختیار سیاست و اقتصاد آنها را به دست گیرد. ما به سوءاستفاده از

دانش مانند آنچه غرب کرد، توصیه نمی‌کنیم، اما مؤکداً به نیاز کشور به جوشاندن چشمه‌ی دانش در میان خود اصرار می‌ورزیم. بحمدالله استعداد علم و تحقیق در ملت ما از متوسط جهان بالاتر است. اکنون نزدیک به دو دهه است که رستاخیز علمی در کشور آغاز شده و با سرعتی که برای ناظران جهانی غافلگیرکننده بود - یعنی یازده برابر شتاب رشد متوسط علم در جهان - به پیش رفته است. دستاوردهای دانش و فناوری ما در این مدت که ما را به رتبه‌ی شانزدهم در میان بیش از دویست کشور جهان رسانید و مایه‌ی شگفتی ناظران جهانی شد و در برخی از رشته‌های حساس و نوپدید به رتبه‌های نخستین ارتقاء داد، همه‌وهمه در حالی اتفاق افتاده که کشور دچار تحریم مالی و تحریم علمی بوده است. ما با وجود شنا در جهت مخالف جریان دشمن ساز، به رکوردهای بزرگ دست یافته‌ایم و این نعمت بزرگی است که به خاطر آن باید روز و شب خدا را سپاس گفت. اما آنچه من می‌خواهم بگویم این است که این راه طی شده، با همه‌ی اهمّیتش فقط یک آغاز بوده است و نه بیشتر. ما هنوز از قله‌های دانش جهان بسیار عقبیم؛ باید به قله‌ها دست یابیم. باید از مرزهای کنونی دانش در مهم‌ترین رشته‌ها عبور کنیم. ما از این مرحله هنوز بسیار عقبیم؛ ما از صفر شروع کرده‌ایم. عقب‌ماندگی شرم‌آور علمی در دوران پهلوی‌ها و قاجارها در هنگامی که مسابقه‌ی علمی دنیا تازه شروع شده بود، ضربه‌ی سختی بر ما وارد کرده و ما را از این کاروان شتابان، فرسنگها عقب نگه داشته بود. ما اکنون حرکت را آغاز کرده و با شتاب پیش می‌رویم ولی این شتاب باید سالها با شدت بالا ادامه یابد تا آن عقب‌افتادگی جبران شود. اینجانب همواره به دانشگاه‌ها و دانشگاهیان و مراکز پژوهش و پژوهندگان، گرم و قاطع و جدی در این باره تذکر و هشدار و فراخوان داده‌ام، ولی اینک مطالبه‌ی عمومی من از شما جوانان آن است که این راه را با احساس مسئولیت بیشتر و همچون یک جهاد در پیش گیرید. سنگ بنای یک انقلاب علمی در کشور گذاشته شده و این انقلاب، شهیدانی از قبیل شهدای هسته‌ای نیز داده است. به‌پاخیزید و دشمن بدخواه و کینه‌توز را که از جهاد علمی شما بشدت بیمناک است ناکام سازید.» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲)

۳-۴. تداوم و استقامت در کار:

مدیر جهادی به راحتی در برابر مشکلات دست‌ها را به نشانه تسلیم بالا نمی‌برد، بلکه از ناکامی‌ها و شکست‌ها پلی برای پیروزی می‌سازد و چون که به درستی هدف و نیت خود ایمان دارد، به حرکت خود ادامه می‌دهد تا به سر منزل مقصود برسد. رهبری در باره ایستادگی روزافزون در برابر قلدران و زورگویان و

مستکبران جهان برای مدیران جوان گام دوم انقلاب بیان می‌دارد که «نماد پُرابتهت و باشکوه و افتخارآمیز ایستادگی در برابر قلدران و زورگویان و مستکبران جهان و در رأس آنان آمریکای جهان‌خوار و جنایت‌کار، روزه‌روز برجسته‌تر شد. در تمام این چهل سال، تسلیم‌ناپذیری و صیانت و پاسداری از انقلاب و عظمت و هیبت الهی آن و گردن برافراشته‌ی آن در مقابل دولتهای متکبر و مستکبر، خصوصیت شناخته‌شده‌ی ایران و ایرانی بویژه جوانان این مرز و بوم به‌شمار میرفته است. قدرتهای انحصارگر جهان که همواره حیات خود را در دست‌اندازی به استقلال دیگر کشورها و پایمال کردن منافع حیاتی آنها برای مقاصد شوم خود دانسته‌اند، در برابر ایران اسلامی و انقلابی، اعتراف به ناتوانی کردند. ملت ایران در فضای حیات بخش انقلاب توانست نخست دست‌نشانده‌ی آمریکا و عنصر خائن به ملت را از کشور براند و پس از آن هم تا امروز از سلطه‌ی دوباره‌ی قلدران جهانی بر کشور با قدرت و شدت جلوگیری کند.» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲)

۴-۴. شوق خدمت و روحیه خدمتگزاری بی منت

برخورداری از اراده‌ای پولادین در انجام کارها که از آن با عنوان «استقامت» و «ثبات قدم» یاد می‌شود، جهت‌دهنده مسیر زندگی بر مدار عزت، سربلندی و پایداری در برابر ناملئامات فردی و نابرابری‌های اجتماعی می‌باشد که در تمامی حوزه‌های فقهی، عقیدتی و اخلاقی جاری بوده و آرامش خاطر در کنار محبت الهی، برخورداری از فزونی رزق و برکت و کرامت و سلامتی را برای شخص به ارمغان می‌آورد؛ البته منوط به آنکه شخص ابتدأً معرفت و آگاهی داشته باشد، سپس به هدفش اعتقاد و ایمان پیدا کند و در اجرای اوامر و نواهی الهی و همچنین مقابله با موانع موجود بر سر راه، از خود مقاومت و پایداری نشان بدهد تا در مسیر الهی به سعادت، در ایمان به باور، در مخلصات به حق، در تنگ‌دستی به شکر، در بیماری به سلامت، در تهذیب‌نفس به تزکیه و در طلب علم و دانش به تقوا نائل آید. نقش این فضیلت اخلاقی در تأثیر تعالیم و آموزه‌های دینی به حدی جدی است که تکامل مؤلفه‌های دینی از قبیل ایمان، تقوا و عبودیت در کنار رسیدن به موفقیت به آن نسبت داده شده و از آن به عنوان رکن اساسی در تحقق ایمان تعبیر شده است (احمدی، ۱۳۹۷: ۶).

امام علی (ع) در این باره می‌فرماید: العمل العمل، ثم النهایه النهایه، والاستقامه الاستقامه، ثم الصبر الصبر، والورع، إن لکم نهایه فانتھوا الی نهایتکم. کار کنید و آن را به پایانش رسانید و در آن پایداری کنید؛

حکمرانی اسلامی مردم پایه بر اساس مدیریت جهادی با تاکید بر بیانیه گام دوم انقلاب ۱۲۶
آن گاه شکیبایی و ورزید و پارسا باشید. همانا شما را پایانی است؛ پس، خود را به آن پایان (بهشت)
رسانید(نهج البلاغه: خطبه ۱۷۶).

معظم له در این زمینه می‌فرمایند که: در مدیریت جهادی اصل بر خدمت رسانی به مردم و رفع مشکلات
آنان است و مدیر جهادی در این راه از هیچ گونه اقدامی فروگذار نمی‌کند و چون که نیت او الهی و در
جهت رضایت پروردگار است فعالیت خود را بدون هیچ گونه منتی انجام می‌دهد و در مقابل آن از مردم
انتظاری ندارد.

۴-۵. انعطاف پذیری و سرعت عمل

دین اسلام کامل ترین دین الهی است و دارای برنامه ای جامع برای رساندن بشر به سعادت در دنیا و
آخرت است. احکام آن در عین آنکه پر نغز و آکنده از حکمت است، از ویژگی انعطاف پذیری و سادگی
برخوردارند و بدان گونه نیستند که مکلف را در سختی و تنگنایی قرار دهند. خداوند (تعالی)، هدف از
تشریح احکام را آسودگی و راحتی بندگان ذکر نموده، نه مشقت و سختی آنان. نبی اکرم (ص) نیز، از
شریعت اسلامی با عنوان «سّمحه و سهله» یاد کرده اند. با این وجود عده ای از دشمنان اسلام، سعی در
مخدوش نمودن چهره این آیین بزرگ الهی داشته و با سخت و خشن جلوه دادن احکام آن، شریعت
اسلام را دین دست و پاگیری معرفی کرده اند که با مقتضیات زمان و دنیای امروزی همخوانی نداشته و
با حقوق بشر در تضاد است(دهقان و غلامیان، ۱۳۹۱: ۲۹).

در مدیریت جهادی سرعت عمل و رفع نواقص و کمبودها یکی از مولفه‌های مهم و حیاتی خدمت رسانی
محسوب می‌شود. زیرا ایجاد وقفه در فعالیت‌ها و کار امروز را به فردا انداختن نتیجه‌ای جز نارضایتی مردم
به همراه نخواهد داشت. بیانیه گام دوم انقلاب را می‌توان بهترین مصداق منطق آرمان‌گرایی در عین
نگاه به واقعیت‌ها دانست.

مقام معظم رهبری در این بیانیه ضمن آسیب‌شناسی حال و گذشته، صراحتاً اعلام می‌دارد جمهوری
اسلامی از تصحیح خطاهای خود گریزان نیست، اما در عین حال به گذشته طی شده افتخار می‌کند و از
تجربیات دیروز برای حال و آینده بهره می‌برد. معظم له راه رسیدن به آرمان‌ها را در کنار واقعیت‌های
موجود ترسیم می‌کند و با نگاهی که حکایت از اشراف ایشان به شرایط کشور دارد، قله‌ها را بار دیگر نشان

می‌دهد و با امیدواری که در تک‌تک کلمات مشهود است، به آینده نهضت نور می‌تاباند و این دقیقاً همان منطق راهگشای آینده است که باید سرمشق همه کنشگران انقلاب اسلامی باشد.

۶-۴. اعتماد به جوان‌ها در حکمرانی اسلامی مردم پایه

در مدیریت جهادی در کنار مدیران و چهره‌های با تجربه و کارآزموده سعی می‌شود که از جوانان نیز استفاده شود تا در آینده در صورت کنار رفتن مدیران با تجربه جامعه از نیروهای شایسته و کاردان تهی نشود و نیروهای جوان بتوانند جای آنها را پر کنند. از تأکیدات بسیار بیانیه مذکور بر جوانان برمی‌آید که عمده بار «گام دوم انقلاب» بر دوش جوانان است و آن‌ها هستند که باید شانه زیر بار مسئولیت در میدان‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و بین‌المللی و نیز در عرصه‌های دین، اخلاق، معنویت و عدالت دهند و انقلاب را به آرمان‌های خود نزدیک کنند. براساس بیانیه منتشر شده، وظایفی را که رهبر انقلاب بر عهده جوانان گذاشته‌اند، می‌توان به صورت زیر برشمرد البته قطعاً این موارد فقط بر عهده جوانان نیست و همه کنشگران انقلاب اسلامی در همه سطوح باید برای تحقق آن‌ها تلاش کنند،

- اما مطابق آنچه رهبری فرمودند: چشم امید برای تحقق این موارد خصوصاً به جوانان است:
- راندن ترس و ناامیدی و پرورش نهال امید به آینده در خود و دیگران (نخستین و ریشه‌ای‌ترین جهاد)؛
  - جهاد بزرگ برای ساختن ایران اسلامی بزرگ به مثابه الگوی کامل نظام پیشرفته اسلامی؛
  - نزدیک کردن انقلاب به آرمان بزرگ تمدن نوین اسلامی و طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواح‌نافداه)؛
  - صیانت و پاسداری از انقلاب و عظمت و هیبت الهی آن؛
  - تسلیم‌ناپذیری و جلوگیری از سلطه دوباره قلدران جهانی بر کشور؛
  - تلاش برای کاهش فاصله بین باید‌ها و واقعیت‌ها؛
  - تلاش برای بسط و استقرار عدالت علوی در کشور، رفع محرومیت‌ها و برطرف کردن شکاف‌های عمیق طبقاتی؛

- شناخت صحیح گذشته و درس گرفتن از تجربه‌ها؛
- بهره‌برداری از دستاوردهای ۴۰ ساله و شناسایی ظرفیت‌های مغفول و استفاده نشده طبیعی و انسانی (اعم از مادی و معنوی)؛

- ایجاد جهش در پیشرفت‌های مادی و معنوی کشور؛

- شکستن محاصره تبلیغاتی دشمن؛
- جهاد علمی با احساس مسئولیت بیشتر نسبت به گام اول انقلاب؛
- تلاش برای بسط اخلاق و معنویت در کشور با فعالیت در نهادهای اجتماعی؛
- پیگیری سیاست‌های اقتصاد مقاومتی؛
- فهم و تبیین این منطق که راه حل همه مشکلات کشور در داخل کشور است.
- جهادی همه جانبه و هوشمندانه برای مقابله با ترویج سبک زندگی غربی در ایران (محمودزاده و همکاران، ۱۳۸۸: ۸۷).

۴-۷. اعتماد به نفس و خودباوری

برای نیل به موفقیت حکمرانی خوب اسلامی هیچ مقدمه‌ای مقدم‌تر از خودباوری و اعتماد به نفس نیست. شخصی که اعتماد به نفس ندارد اگر چه همه امکانات برای او فراهم باشد، وقت کافی هم داشته باشد، باز هم نمی‌تواند به موفقیت نهایی دست پیدا کند؛ زیرا خودباوری ندارد، اعتماد به نفس ندارد و سرتاسر مسیر سُست می‌شود، پایش می‌لغزد و با خود می‌گوید: «نکند که اشتباه می‌روم و این مسیر، مسیر موفقیت نیست و...» که خود، موجب عقب کشیدن می‌شود و در نهایت رها کردن و متوقف کردن کار را در پی خواهد داشت.

رهبری در این باره می‌فرمایند که: یک مدیر جهادی در درجه اول باید داری اعتماد به نفس و خودباوری باشد؛ زیرا در غیر این صورت نمی‌تواند برنامه‌های خود را پیش ببرد و تحت تاثیر فشارهای گروهی و جناحی، از اهداف و برنامه‌های خود دور می‌شود.

۴-۸. ابتکار عمل و خلاقیت

صرف نظر از تعاریف اصطلاحی که برای این دو واژه در علوم مختلف، به ویژه مدیریت وجود دارد، در آیات قرآن کریم و روایات اسلامی نیز نسبت به این مفهوم، ریشه‌ها و آثار و نتایج، ضرورت‌ها و مصادیق آن، تصریحات و اشارات فراوانی وجود دارد. در این مجال به نمونه‌هایی از موارد آن اشاره می‌گردد گرچه شرح و تفصیل بیش تر نیازمند به فرصت بیش تری دارد، تنها به اصل مطلب اشاره ای می‌کنیم. «الله خالق کل شیء» (سوره مبارکه زمر، آیه شریفه ۴۹) دربردارنده مفهوم نوآوری و شکوفا نمودن است. و نیز «هو الباری المصور له الا سماء الحسنی» (سوره مبارکه حشر، آیه شریفه ۲۴) باری همان خالق است که با

نوآوری و بدون مواد قبلی چیزی را آفریده است. و یا «بديع السموات والارض» (سوره مبارکه بقره، آیه شریفه ۱۱۷ و سوره مبارکه انعام، آیه شریفه ۱۱۰) به معنی ابداع کننده است، یعنی خداوند موجودات نو را بدون سابقه و پیشینه قبلی و بدون نقشه و مثال آفریده است. هم چنین اسماء دیگر پروردگار عالم هم- چون: مصور، مبداء، کاشف، منشی، قابض، باعث، خالق، فارق، فاتح، متضمن، معنا و مفهوم نوآوری، ایجاد و شکوفایی پدید آورنده اند. از آیه شریفه ۲۹، سوره مبارکه الرحمن؛ «يسئله من فى السموات والارض كل يوم هو فى شان» استفاده می شود که خداوند پیوسته در حال نوآوری است. تفکر در آفرینش خواهد شد موجودات و حیات و ممت پیوسته آنان نیز ما را بر نوآوری مستمر الهی رهنمون می سازد.

بنابراین خلاقیت و نوآوری داشتن در فعالیت ها و پرهیز از تکرار و الگو برداری از برنامه ها و راهکارهای دیگران، یکی از مولفه های موفقیت در این نوع مدیریت محسوب می شود و مدیر جهادی باید شخصی خلاق و هوشمند باشد و در راه رسیدن به اهداف خود از روش های خلاقانه بهره بگیرد.

۹-۴. کارگروهی و مشارکت اجتماعی

فعالیت گروهی به دلیل در کنار هم قرار گرفتن افکار، انرژی ها و توانمندی ها، باعث به وجود آمدن آثار، برکات مثبت و مفیدی است که از جمله آن؛ موجب تولید فکر بیشتر، تقویت اندیشه، بوجود آمدن افکار گوناگون، همدلی و همراهی بیشتر و تقویت انگیزه افراد می شود و در نهایت منجر به افزایش کمی و کیفی در امور می شود. یکی از میدان هایی که خدای متعال بر فعالیت گروهی همواره تاکید داشته است، میدان امر به معروف و نهی از منکر برای اصلاح جامعه و تغییر روند نادرست آن به سمت خوبی ها و شایستگی ها است؛ زیرا که در این میدان، فعالیت های گروهی بیشتر می تواند نتیجه بخش باشد؛ لذا اگر گروهی و با برنامه منسجم و متحد به صورت هماهنگ باشد، به قطع و یقین تاثیر گذاری بیشتری خواهد داشت. «و لَتَكُنَّ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ؛ باید از میان شما گروهی دعوت به نیکی و خوبی، و امر به معروف و نهی از منکر کنند! و آنها همان رستگارانند.» (سوره مبارکه آل عمران، آیه شریفه ۳).

در مدیریت جهادی سعی می شود که از تک روی و حرکت های انفرادی پرهیز شود و در مقابل بر کار گروهی و مشترک تاکید بسیار می شود.

۱۰-۴. توجه ویژه به محرومین و مستضعفین

حکمرانی اسلامی مردم پایه بر اساس مدیریت جهادی با تاکید بر بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۰

عدالت به مفهوم رعایت مساوات و قرار دادن هر امر اجتماعی سر جای خود است. عدالت قضایی به مفهوم رعایت جانب انصاف، حق و بی طرفی در امور قضایی و اظهار قضاوت است. پایه و اساس هر جامعه‌ای مبتنی بر رعایت حقوق قضایی و نهادینه‌سازی عدالت قضایی است. تداوم و پایداری یک نظام با عادلانه بودن نظام قضایی آن امکان پذیر هست. در واقع یکی از شاخص‌های حکمرانی خوب، عدالت قضایی است. در این شاخص، عدالت قضایی مبتنی بر ابعاد از جمله شفافیت، صداقت، استقلال، قانون‌گرایی و پاسخگویی، انعطاف‌پذیری به نسبت به تحولات زمانی و مردم‌داری می‌باشد. در دنیای مدرن امروزی یکی از اندیشه‌های مورد استفاده در رابطه با نهادهای قضایی و اجتماع، سیاست‌های قضایی و حکومتی امام علی(ع) است. در اصل امام علی(ع)، نماد عقلانیت، دموکراسی و مردم‌سالاری دینی و قضایی عصر مدرن است که سرچشمه معارف آن نهج‌البلاغه می‌باشد. سراسر این حکمت، درست اندیشیدن، حکمرانی عادلانه، رعایت حقوق اجتماعی و قضاوت به حق می‌باشد(عشایری و عباسی، ۱۳۹۵: ۱۱۷).

محرومان و مستضعفان جامعه به عنوان اقشار آسیب پذیر و نیازمند جزء اولین گروه‌های هدف و مرجع در خدمت رسانی محسوب می شوند. توانمند سازی این اقشار و فراهم کردن امکانات رفاهی و برابر با سایر اقشار جامعه برای مستضعفان و محرومان جز اهداف اولیه مدیریت جهادی در جهت برقراری عدالت اجتماعی محسوب می‌شود(شعبانی و تاج آبادی، ۱۳۸۶: ۸۷).

دو نکته‌ی اساسی در حرکت امام بزرگوار بود که همین دو نکته، سرمایه‌ی ارزشمند این انقلاب بود و هست: یکی این است که هدف این انقلاب، اسلام است. دوم این‌که سربازان این انقلاب و لشکر این انقلاب، مستضعفان و پابرهنگان و همچنین قشر جوانند(امام خامنه‌ای، ۱۳۷۷/۰۳/۱۴)

۱۱-۴. پرهیز از فساد و مراقبت از انحراف

مهمترین هدف ادیان، تربیت و هدایت انسان در ابعاد مختلف مادی و معنوی، فردی و اجتماعی است. زیرا انسان بدون بهره‌گیری از وحی هیچ‌گاه طعم سعادت واقعی را نخواهند چشید. خودخواهی و فزون طلبی اشباع‌ناپذیر آدمی و نیز تفسیرهای گوناگون مبتنی بر هوی و هوس، ره‌آوردی جز تحیر و سرگردانی یا تعصب و تحجّر در شناخت زندگی و حیات به ارمغان نمی‌آورد. به همین دلیل با وجود پیشرفت‌های فراوان تکنولوژی مادی، جوامع از امنیت و تکامل در مدارج معنوی بهره‌مند نشده‌اند.

در مدیریت جهادی پاک دستی مدیران و مسئولان یک اصل مهم و حیاتی است و عامل تداوم و بقای این نوع مدیریت محسوب می شود. معظم له در این بیانیه بیان می دارند که: «عدالت و مبارزه با فساد؛ این دو لازم و ملزوم یکدیگرند. فساد اقتصادی و اخلاقی و سیاسی، توده‌ی چرکین کشورها و نظامها و اگر در بدنه‌ی حکومتها عارض شود، زلزله‌ی ویرانگر و ضربه‌زننده به مشروعیت آنها است؛ و این برای نظامی چون جمهوری اسلامی که نیازمند مشروعیتی فراتر از مشروعیتهای مرسوم و مبنائی‌تر از مقبولیت اجتماعی است، بسیار جدی‌تر و بنیانی‌تر از دیگر نظامها است. وسوسه‌ی مال و مقام و ریاست، حتی در علوی‌ترین حکومت تاریخ یعنی حکومت خود حضرت امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) کسانی را لغزند، پس خطر بروز این تهدید در جمهوری اسلامی هم که روزی مدیران و مسئولانش مسابقه‌ی زهد انقلابی و ساده‌زیستی میدادند، هرگز بعید نبوده و نیست؛ و این ایجاب میکند که دستگاهی کارآمد با نگاهی تیزبین و رفتاری قاطع در قوای سه‌گانه حضور دائم داشته باشد و به معنای واقعی با فساد مبارزه کند، بویژه در درون دستگاه‌های حکومتی. البته نسبت فساد در میان کارگزاران حکومت جمهوری اسلامی در مقایسه با بسیاری از کشورهای دیگر و بخصوص با رژیم طاغوت که سرتاپا فساد و فسادپرور بود، بسی کمتر است و بحمدالله مأموران این نظام غالباً سلامت خود را نگاه داشته‌اند، ولی حتی آنچه هست غیر قابل قبول است. همه باید بدانند که طهارت اقتصادی شرط مشروعیت همه‌ی مقامات حکومت جمهوری اسلامی است. همه باید از شیطان حرص برحذر باشند و از لقمه‌ی حرام بگریزند و از خداوند در این باره کمک بخواهند و دستگاه‌های نظارتی و دولتی باید با قاطعیت و حساسیت، از تشکیل نطفه‌ی فساد پیشگیری و با رشد آن مبارزه کنند. این مبارزه نیازمند انسانهایی باایمان و جهادگر، و منیع‌الطبع با دستانی پاک و دل‌هایی نورانی است. این مبارزه بخش اثرگذاری است از تلاش همه‌جانبه‌ای که نظام جمهوری اسلامی باید در راه استقرار عدالت به کار برد. عدالت در صدر هدفهای اولیّه‌ی همه‌ی بعثتهای الهی است و در جمهوری اسلامی نیز دارای همان شأن و جایگاه است؛ این، کلمه‌ای مقدّس در همه‌ی زمانها و سرزمین‌ها است و به صورت کامل، جز در حکومت حضرت ولی‌عصر (ارواح‌نفاذ) میسر نخواهد شد ولی به صورت نسبی، همه جا و همه وقت ممکن و فریضه‌ای بر عهده‌ی همه بویژه حاکمان و قدرتمندان است. جمهوری اسلامی ایران در این راه گام‌های بلندی برداشته است که قبلاً بدان اشاره‌ای کوتاه رفت؛ و البته در توضیح و تشریح آن باید کارهای بیشتری صورت گیرد و توطئه‌ی واژگونه‌نمایی و لااقل سکوت

حکمرانی اسلامی مردم پایه بر اساس مدیریت جهادی با تاکید بر بیانیه گام دوم انقلاب ۱۳۲
و پنهان سازی که اکنون برنامه‌ی جدی دشمنان انقلاب است، خنثی گردد.» (امام خامنه‌ای،
۱۳۹۷/۱۱/۲۲)

نتیجه‌گیری اینکه دولت ایده‌آل باید با شفافیت بیشتر، مسئله کاهش فساد را در سطح جامعه دنبال کند
و با تحقق آن، رضایت و اعتماد شهروندان دست یافتنی خواهد شد (نرگسیان و همکاران، ۱۳۹۷: ۳۱۰).

۱۲-۴. توجه به کیفیت و قانونمندی

رعایت قانون و خارج نشدن از مرزها و خط قرمزهای قانونی باید سرلوحه فعالیت‌های یک مدیر جهادی
باشد و همیشه رعایت و احترام قانون را از یاد نبرد.

فرماندهی معظم کل قوا با تاکید بر سه شاخصه عزت ملی، روابط خارجی، مرزبندی با دشمن می‌فرمایند:
«این هر سه، شاخه‌هایی از اصل «عزت، حکمت، و مصلحت» در روابط بین‌المللی‌اند. صحنه‌ی جهانی،
امروز شاهد پدیده‌هایی است که تحقق یافته یا در آستانه‌ی ظهورند: تحرک جدید نهضت بیداری اسلامی
بر اساس الگوی مقاومت در برابر سلطه‌ی آمریکا و صهیونیسم؛ شکست سیاست‌های آمریکا در منطقه‌ی
غرب آسیا و زمین‌گیر شدن همکاران خائن آنها در منطقه؛ گسترش حضور قدرتمندانه‌ی سیاسی
جمهوری اسلامی در غرب آسیا و بازتاب وسیع آن در سراسر جهان سلطه. اینها بخشی از مظاهر عزت
جمهوری اسلامی است که جز با شجاعت و حکمت مدیران جهادی به دست نمی‌آید. سردمداران نظام
سلطه نگراند؛ پیشنهادهای آنها عموماً شامل فریب و خدعه و دروغ است. امروز ملت ایران علاوه بر
آمریکای جنایت‌کار، تعدادی از دولتهای اروپایی را نیز خدعه‌گر و غیر قابل اعتماد میدانند. دولت
جمهوری اسلامی باید مرزبندی خود را با آنها با دقت حفظ کند؛ از ارزشهای انقلابی و ملی خود، یک گام
هم عقب‌نشینی نکند؛ از تهدیدهای پوچ آنان نهراسد؛ و در همه حال، عزت کشور و ملت خود را در نظر
داشته باشد و حکیمانه و مصلحت‌جویانه و البته از موضع انقلابی، مشکلات قابل حل خود را با آنان حل
کند. در مورد آمریکا حل هیچ مشکلی متصور نیست و مذاکره با آن جز زیان مادی و معنوی محصولی
نخواهد داشت.» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۱۱/۲۲)

ایشان در بیانات دیگری در مورد مدیریت جهادی برای رسیدن به یک حکمرانی اسلامی خوب فرموده‌اند
که:

۱. با حرکت عادی نمی‌شود پیش رفت. با حرکت عادی و احیاناً خواب‌آلوده و بی‌حساسیت نمی‌شود کارهای بزرگ را انجام داد. یک همت جهادی لازم است. تحرک جهادی و مدیریت جهادی برای این کارها لازم است. باید حرکتی که می‌شود، هم علمی باشد، هم پر قدرت باشد، هم با برنامه باشد و هم مجاهدانه باشد.

۲. روحیه‌ی جهادی لازم است. ملت ما از اول انقلاب تا امروز در هر جایی که با روحیه‌ی جهادی وارد میدان شده، پیش رفته. این را ما در دفاع مقدس دیدیم، در جهادسازندگی دیدیم، در حرکت علمی داریم مشاهده می‌کنیم. اگر ما در بخش‌های گوناگون، روحیه‌ی جهادی داشته باشیم، یعنی کار را برای خدا، با جدیت و به صورت خستگی‌ناپذیر انجام دهیم (نه فقط به عنوان اسقاط تکلیف)، بلاشک این حرکت پیش خواهد رفت.

۳. کار جهادی یعنی از موانع عبور کردن، موانع کوچک را بزرگ ندیدن، آرمان‌ها را فراموش نکردن، جهت را فراموش نکردن، شوق به کار؛ این کار جهادی است. کار را باید جهادی انجام داد تا ان شاء الله خدمت به خوبی انجام بگیرد. (واشقانی فراهانی، ۱۳۹۰: ۷۷)

۵- نتیجه‌گیری و ارایه پیشنهادات

پس از انقلاب اسلامی، به ویژه در سال‌های دفاع مقدس، یکی از شیوه‌های مدیریت که به طور خاص مورد توجه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) قرار گرفته است، «مدیریت جهادی» نام دارد. مدیریت جهادی برگرفته از تعالیم اسلامی و بهره‌گیری از انرژی و توانمندی منابع انسانی است که با تکیه بر ارزش‌ها و اعتقادات معنوی صورت می‌گیرد. مدیریت جهادی در واقع سبکی برخاسته از تفکر بومی و متناسب با مقتضیات فرهنگی و اجتماعی جمهوری اسلامی ایران است. دفاع مقدس در ظاهر تهدیدی بود که دشمنان انقلاب به واسطه آن بتوانند کشور را در تنگنا قرار دهند اما با پیش گرفتن فرهنگ مقاومت، زمینه‌ای برای شکوفایی کشور در ابعاد مختلف فراهم شد. برای مثال کشور توانست در زمینه ساخت تسلیحات مورد نیاز برای دفاع به خودکفایی برسد و طی همین مسیر موجب دستیابی کشور به فناوری‌های نوین و علوم پیشرفته‌ای شد که این فناوری‌ها و علوم تنها در انحصار چند قدرت بین‌المللی بود. همین امر می‌تواند نشان‌دهنده دو موضوع باشد. اول؛ اینکه چگونگی تبدیل محدودیت به شکوفایی یعنی تبدیل تهدید به فرصت که خود راهبردی قابل‌الگوگیری و اشاعه است، عملاً به منصف

ظهور درآمد، دوم؛ امتداد یافتن آزادی و استقلال کسب شده در انقلاب در شرایط تحریمی جنگ درخششی تازه یافت. انقلاب نیز در گذر از چهل سالگی خود می تواند با بهره گیری از این موضوع برای نیل به اهداف مقدس خود استفاده کند. موضوع دیگری که قابل الگوگیری از دفاع مقدس برای آینده انقلاب است، بحث اعتماد و اتکا به جوانان مؤمن و دانا است. مرور خاطرات سال های جنگ تحمیلی گویای این امر است که قریب به اتفاق فرماندهی جنگ به دست جوانانی متدین و دلیر انجام شد که اغلب در دهه های اولیه زندگی خود بودند. جوانان با توجه به پاکی طینت، شجاعت، ذهن پویا و تفکر فعال توانستند بار دفاع را بر دوش کشند و انقلاب را از این گردنه صعب العبور و وضعیت خطیر گذر دهند. به نظر می رسد انقلاب در گام دوم خود نیز می تواند از این تجربه گران بها بهره گیرد و دوباره به جوانان امروز خود که به فرموده مقام معظم رهبری از جوانان گذشته جلوتر هستند، اعتماد کند و با سپردن سکان انقلاب و حکمرانی کشور (تحت نظارت افراد باتجربه و دلسوز) به دست جوانان، سرعت پیشرفت را افزایش دهد.

هشت سال دفاع مقدس در عرصه مدیریت کشور دو فرهنگ امیدواری به داخل (قوای خودی) و ناامیدی از بیگانه را اشاعه داد. گسترش موازی این دو مفهوم باعث ایجاد خلاقیت در عرصه های مختلف علمی، نظامی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی شد. این نگاه در آینده انقلاب خصوصاً آینده اقتصادی انقلاب (که بحث مهمی است)، می تواند تأثیر بسزایی داشته باشد. همواره یکی از دغدغه های انقلاب اسلامی در ادامه مسیر پرافتخار خود رویارویی با استکبار جهانی است. دفاع مقدس، مصداقی از این رویارویی در عرصه نظامی بود که عناصر ایمان و مقاومت، رمز اصلی پیروزی در آن بود. امروز به برکت پیشرفت های نظامی، مواجه انقلاب اسلامی با دشمنان اغلب در عرصه های اقتصادی و فرهنگی است. اگرچه این زمینه ها به مراتب پیچیدگی های بیشتری دارند اما با الگو گیری از تجارب دفاع مقدس، بار دیگر می توان موفقیت های گذشته را تکرار کرد ولیکن شرط استفاده از این رمز پیروزی، گفتمان سازی در باب مفهوم مقاومت است. می بایست با تلاش حداکثری به ایجاد و گسترش گفتمان مقاومت و تبیین چیستی، چرایی و چگونگی آن در بین ملت های مسلمان به درونی سازی این مفهوم در ذهن و جان مسلمانان پرداخت. طبق تجارب سال های جنگ تحمیلی سرانجام مقاومت، چیزی جز عزتمندی نخواهد بود و این باید به باور قلبی مردم کشور و تمام مسلمانان و مستضعفین جهان بدل شود. فرهنگ

دفاع مقدس ثابت کرد که توکل به پروردگار، کار و تلاش، تحقق وعده‌های الهی را در پی دارد. پیروزی ایران در دفاع مقدس در مقابل هجمه‌های سراسری نیروهای متخاصم به نوعی حس اتکا به خداوند و اعتماد به نفس را در آحاد مسلمانان و مستضعفین منطقه و جهان افزایش داد و این مهم نیز می‌تواند هم به‌عنوان تجربه‌ای کارا برای آینده انقلاب مورد بهره‌برداری قرار گیرد و هم با یادآوری و احیای آن موجبات دلگرمی نسل جوان فراهم گردد. سال‌های جنگ تحمیلی نمونه بارز مردم‌نهادی در امر مهم و حساسی همچون مسائل نظامی است. شکل‌گیری گروه‌های مردمی در قالب بسیج مستضعفین ایده نابی برای حفظ و صیانت از کشور و نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران در مقابل دشمن بعثی و متحدان آن بود. این شیوه به‌کارگیری نیروی انسانی در مسائل امروز و آینده انقلاب نیز می‌تواند راهکاری مناسب برای بهره‌مندی حداکثری از نیروی انسانی بخصوص در نیروهای مسلح باشد. همچنین حکمرانی یکی از اساسی‌ترین نیازهای جوامع بشری است که ضرورت آن بر کسی پوشیده نیست. البته، اختلاف نظرهای جدی در کم و کیف آن وجود دارد، با این حال دغدغه‌ی اصلی اغلب نظریه‌پردازان این حوزه، اجرای عدالت و جلوگیری از استبداد، خودکامگی و برقراری نظم و امنیت است. قانون اساسی هر کشوری ضمن تعریف اصول اساسی، ساختار، سلسله‌مراتب، جایگاه و حدود قدرت سیاسی دولت، به تعیین و تضمین حقوق شهروندان و تنظیم روابط قدرت می‌پردازد. حکمرانی خوب گفتمان جدیدی است که با مؤلفه‌هایی مانند قانونمندی، مشارکت، مسئولیت‌پذیری، پاسخگویی، شفافیت، اثربخشی و کارایی تعریف می‌شود که در سال‌های اخیر مورد توجه قرار گرفته است.

و پیشنهادات راهبردی برای تحقق حکمرانی اسلامی مردم‌پایه بر اساس مدیریت جهادی با تاکید بر بیانیه گام دوم انقلاب شامل:

- ۱- افزایش روحیه انقلابی در مردم کشور؛
- ۲- جهش و جهاد علمی در تمام حوزه‌ها و سطوح مردمی؛
- ۳- عدم ترس و امیدواری به آینده برای عموم جامعه؛
- ۴- اعتقاد راسخ به جمله «ما می‌توانیم» بخصوص در صنعت تجهیزات نظامی و عدم وابستگی؛
- ۵- تجربه‌آموزی و کسب مهارت‌های علمی و عملی جوانان در کشور برای گرفتن مسئولیتهای آتی با حمایت همه جانبه فرماندهان و مسئولین و مدیران و حکمرانی اسلامی مردم‌پایه؛

منابع و ماخذ

۱. قران کریم.
۲. امام علی(ع)، نهج البلاغه.
۳. امام خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۹۷)، **بیانیه گام دوم انقلاب**، تهران: دفتر نشر آثار مقام معظم رهبری.
۴. ابراهیم پور، محسن؛ رحیمی سوره، صمد؛ هدایت نژاد، علی اصغر؛ طاهری، حمید، (۱۳۸۶)، **مجموعه مقالات برگزیده‌ها مدیریت جهادی**، نشر آموزش کشاورزی دفتر خدمات تکنولوژی آموزش.
۵. افتخاری، اصغر، زرگرزاده، محمد علی، شمشیری، مهدی، (۱۳۹۷)، **مؤلفه‌های مدیریت جهادی در بیانات امام خامنه‌ای(مدظله‌العالی)**، فصلنامه مدیریت نظامی، ۱۸(۷۰)، صفحات ۵۳-۸۷.
۶. آقایی جنت مکان، حسین، (۱۳۹۷)، **نقش اخلاق اسلامی در حکمرانی مطلوب**، فصلنامه پژوهش‌های اخلاق، نشریه شماره ۳۲، تابستان ۱۳۹۷.
۷. آهنگران، جعفر؛ (۱۳۹۷)، **ارتباط‌سنجی حکمرانی خوب با فرهنگ سیاسی ایران**، با تمرکز بر فرهنگ سیاسی شیعه در ایران، مجله مدیریت سازمان‌های دولتی، شماره ۲۴.
۸. احمدی، شهرزاد(۱۴۰۰)، **بررسی نظریه حکمرانی خوب بر پایه اعتماد عمومی و سرمایه اجتماعی**، تهران: چشم انداز حسابداری و مدیریت، شماره ۴۴.
۹. پرواس، سید رضا، (۱۳۹۸)، **تدوین آیین‌نامه‌های ارتش جمهوری اسلامی ایران با اعمال مدیریت جهادی**، تهران: همایش علمی-تخصصی دافوس آجا.
۱۰. ترگیسیان، عباس؛ جمالی، قاسمعلی؛ هراتی، مسعود؛ آذری، حسین، (۱۳۹۷)، **بررسی ارتباط فساد و اعتماد در رابطه بین شفافیت و رضایت شهروندان**، مجله مدیریت دولتی(دانشگاه تهران)، دوره دهم - شماره ۲.

- ۱۳۷ حکمرانی متعالی / شماره هشتم / زمستان ۱۴۰۰
۱۱. دهقان، بمانعلی، غلامیان، محسن، (۱۳۹۱)، **انعطاف پذیری احکام شریعت اسلامی از دیدگاه قرآن کریم و احادیث نبوی (مبحث عبادات)**، تهران: نشریه لسان صدق، شماره ۲، صفحات ۲۹-۵۴.
۱۲. رضایی، حسن (۱۳۹۹)، **طراحی و تبیین مولفه ها و شاخص های اساسی حکمرانی اسلامی و دولت معیار**، تهران: مرکز مطالعات استراتژیک.
۱۳. شعبانی، سمیه؛ تاج آبادی، رضا، (۱۳۸۶)، **محورها و ویژگیهای فرهنگ جهادی از دیدگاه امام خمینی (ره)**، مجموعه مقالات مدیریت جهادی.
۱۴. صادقی فتح‌اله و قاسمی لطف‌اله، (۱۳۸۸)، **تلفیق فرهنگ جهادی با فرهنگ سازمانی برای راه اندازی يك ساختار نو (فرهنگ سازمانی جهادی)**، تهران: مجموعه مقالات مدیریت جهادی
۱۵. عشایری، طاها؛ عباسی، الهام، (۱۳۹۷)، **مکانیسم اجرایی عدالت قضایی در اندیشه امام علی (ع) با تاکید بر حکمرانی اسلامی**، مجله حقوق عمومی اسلامی، دوره اول، شماره ۱.
۱۶. کریم پور، سید عیسی؛ عزیزخانی، اقباله (۱۴۰۰)، **مطالعه نقش کیفیت حکمرانی خوب در رفاه عمومی**، تهران: مطالعات جامعه شناسی، شماره ۵۱.
۱۷. کهریزی، ایوب، حجازی فر، سعید، (۱۳۹۷)، **ارائه‌ی الگوی ارزیابی سازمان‌های فضیلت‌محور و جهادی**، فصلنامه مدیریت نظامی، ۱۸ (۷۲)، صفحات ۵۰-۸۵.
۱۸. مجدزنگنه، مهسا؛ یوسفی، محمدرضا (۱۴۰۰)، **بررسی مولفه های اساسی خوب در نظام قضایی**، تهران: مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۵۱
۱۹. محمدی، مظاهر، (۱۳۸۸)، **تبیین فرهنگ و مدیریت جهادی و شاخصهای آن**، تهران: ندای الهی، مجموعه مقالات مدیریت جهادی.
۲۰. محمود زاده، علی؛ فروزش، اکبر؛ مرتضوی، مهدی، (۱۳۸۸)، **مدیریت جهادی**، نشر دفتر نماینده ولی فقیه.

- ۱۳۸ حکمرانی اسلامی مردم پایه بر اساس مدیریت جهادی با تاکید بر بیانیه گام دوم انقلاب
۲۱. مختاریان پور، مجید، کوثری، روح‌الله، (۱۳۹۷)، **بررسی عوامل بازدارنده استمرار روحیه مدیریت جهادی پس از دوران دفاع مقدس**، مدیریت سرمایه اجتماعی، ۵(۴)، صفحات ۶۰۵-۶۲۷.
۲۲. مرتضوی، مهدی، آرین قلی پور، علی اصغر پور عزت، وحید اشرفی (۱۳۸۸)، **مدیریت تغییر و تحول فرهنگ سازمانی از نظر تا عمل**، تهران: مجموعه مقالات فرهنگ و مدیریت جهادی.
۲۳. معاونت اماد و پشتیبانی و تحقیقات صنعتی اجا، **مدیریت جهادی**، فصلنامه علمی تحقیقاتی محقق، شماره ۵۹ و ۶۰ و ۶۱، سالهای ۱۳۹۲ و ۱۳۹۳، تهران نشر اجا.
۲۴. میراحمدی، منصور، میراحمدی، علی، (۱۳۹۷)، **جایگاه دانش سیاسی و مدیریت در علوم حکمرانی**، مجله: چشم انداز مدیریت دولتی، شماره ۳۴.
۲۵. ناظمی اردکانی، محمد؛ (۱۳۸۷)، **حکمرانی خوب با رویکرد اسلامی**، مجله مصباح « مرداد و شهریور ۱۳۸۷ - شماره ۷۶.
۲۶. نودیه، حسین علی؛ بای، عبدالرضا (۱۴۰۰)، **تحلیل سیاستهای دولتهای بعد از انقلاب بر مبنای الگوی حکمرانی خوب**، تهران: مجله نگرش های نو در جغرافیای انسانی، شماره ۵۱.
۲۷. واشقانی فراهانی، سمانه، (۱۳۹۰)، **چگونگی بسط فرهنگ جهادی در سازمانها**، مدیریت امور سازمان و برنامه ریزی اداره تحقیقات و کنترل ریسک.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی